

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 576

van **JOHAN DECKMYN**

datum: 12 maart 2021

HILDE CREVITS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING EN VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

Einstein Telescoop - Initiatieven Vlaanderen

De zogenaamde Einstein Telescoop is een hightech observatorium dat gepland wordt door een consortium van Belgische, Duitse en Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten voor de detectie en bestudering van zwaartekrachtgolven. Die zwaartekrachtgolven werden voorspeld door Albert Einstein (en voor het eerst waargenomen in 2015) en vervormen volgens de algemene relativiteitstheorie de ruimte waar ze doorheen bewegen. Daarnaast hopen wetenschappers, door de zwaartekrachtgolven te kunnen waarnemen, inzicht te krijgen in zogenaamde donkere materie. De telescoop zal de vorm krijgen van een ondergrondse gelijkzijdige driehoek, waarbij elke zijde 10 kilometer lang zal zijn. Er wordt gehoopt het project te kunnen opnemen in de nieuwe European Strategy Forum on Research Infrastructures (ESFRI) Roadmap en als bouwplaats wordt de grensregio tussen Nederland, België en Duitsland genoemd omwille van de geschikte ondergrond ter plekke. Proefboringen in Nederlands-Limburg hebben alvast duidelijk gemaakt dat de ondergrond er stabiel genoeg is om het project te huisvesten. Er is echter nog een ander consortium dat kans maakt het project te mogen bouwen, in Sardinië.

De Einstein Telescoop is een ambitieus project dat ook heel wat opportuniteiten biedt voor Vlaanderen. Er zijn niet enkel de wetenschappelijke kansen die een dergelijk project biedt voor onderzoeksinstituten in Vlaanderen, maar ook heel wat potentiële sociaaleconomische voordelen (waaronder werkgelegenheid, maar ook bijvoorbeeld voordelen voor de toeristische sector).

1. Heeft de Vlaamse Regering ter zake al overleg gepleegd met de betrokken Vlaamse universiteiten en onderzoeksinstituten? Zo ja, waarover ging dat overleg en wat was de uitkomst?
2. Zijn er al concrete stappen gezet door de Vlaamse Regering om - eventueel in overleg met de Nederlandse en Duitse regeringen - dit project te ondersteunen? Zo ja, welke stappen zijn gezet en hoe zal een dergelijke ondersteuning eruitzien?
3. Nederlands minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Van Engelshoven stelde dat er "goede hoop" is dat de Einstein Telescoop kan worden opgenomen op de ESFRI Roadmap 2021, maar kon nog geen zekerheid geven. De roadmap zal naar verwachting eind 2021 worden gepubliceerd.
 - a) De Nederlandse minister sprak ook over een "ontbrekend commitment van Duitsland".

Wat kan Vlaanderen nog ondernemen om Duitsland nauwer bij het project te betrekken?

- b) Welke andere mogelijke struikelblokken zijn er volgens de minister nog om de Einstein Telescoop opgenomen te krijgen op de ESFRI Roadmap 2021?
- c) Zal de minister, als het project niet in de roadmap wordt opgenomen, stappen nemen in samenspraak met de Nederlandse en Duitse collega's om het project toch gerealiseerd te krijgen in de grensstreek?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Jan Jambon (232), Hilde Crevits (576).

HILDE CREVITS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 576 van 12 maart 2021

van **JOHAN DECKMYN**

1. Mijn departement heeft heel regelmatig overleg met de betrokken professoren van de Vlaamse universiteiten. Het gaat in de eerste plaats over mutuele uitwisseling van informatie.
2. Nederland en België, inclusief Vlaanderen, hebben hun politieke steun verleend voor de ESFRI-aanvraag van de Einstein Telescoop. Een positieve evaluatie van deze aanvraag zal ertoe leiden dat de Einstein Telescoop wordt opgenomen als project op de European Strategy Forum of Research Infrastructures-Roadmap 2021 (ESFRI-Roadmap). Deze Roadmap zal begin december 2021 officieel gelanceerd worden. Op dit moment worden de aanvragen geëvalueerd door de werkgroepen van het ESFRI Forum. In Duitsland zijn een aantal universiteiten, onderzoeksinstellingen en de regio Noordrijn-Westfalen sterk vragende partij voor aansluiting. Duitsland daarentegen heeft geen politieke steun verleend voor de ESFRI aanvraag en zal ten vroegste in 2024 hierover een beslissing nemen. Hierbij dient gezegd dat Duitsland vooralsnog de piste openlaat om al of niet aan te sluiten bij één van beide mogelijke consortia en dus niet per definitie kiest voor het Be-Nl-D consortium. Op ambtelijk niveau zijn reeds een aantal werkgroepen rond de Einstein Telescoop actief. Er is het intra-Belgisch overleg dat tot dusver binnen de CIS-Infra plaatsvindt. Er is een informele werkgroep van het drielandenconsortium Nederland, België en Duitsland, die getrokken wordt door Nederland. Er is een informele werkgroep met vertegenwoordigers van alle (ook mogelijks) geïnteresseerde Europese lidstaten. Deze werkgroep wordt getrokken door Italië met medewerking van Nederland. Vlaanderen maakt deel uit van de drie werkgroepen. De eerstvolgende stap in de procedure is een positieve evaluatie van de aanvraag door ESFRI. Dat is wat momenteel wordt voorbereid in deze werkgroepen. De tweede belangrijkste procedurestap zal de voorbereiding zijn van het "bid"-boek. Op basis hiervan zullen de consortia zich kunnen aanbieden als mogelijke "host" voor de telescoop. Het is op dat moment dat alle betrokken landen en dus ook België-Vlaanderen kleur zullen moeten bekennen door zich financieel, wetenschappelijk, economisch en maatschappelijk te engageren. Op niveau van Vlaanderen-Nederland is er reeds regeringsoverleg geweest. Op de Vlaams-Nederlandse top heb ik namelijk een overleg gehad met mijn Nederlandse collega Ingrid Van Engelshoven over de Einstein Telescoop. Dit heeft geleid tot een gemeenschappelijke verklaring van onze beide regeringen: *"Nederland en Vlaanderen erkennen het belang van de Einstein Telescope, een in de wereld unieke onderzoeksinfrastructuur voor de detectie van zwaartekrachtgolven. Voor wetenschappers is deze faciliteit van groot belang om hun onderzoek naar een nieuw niveau te tillen. Tegelijk zal een dergelijke complexe en grootschalige faciliteit ook een boost geven aan innovatie en economie in de regio. Nederland en Vlaanderen spreken af om zich in te spannen om een politiek gesteund Belgisch-Nederlands-Duits samenwerkingsverband te vormen dat zal onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van de Euregio Maas-Rijn als locatie van de Einstein Telescope."* Met Duitsland is er nog geen overleg geweest. De situatie in Duitsland, zoals ik ze hierboven schetste, ligt aan de basis daarvan.
3. a) Het antwoord is vervat hierboven.

- b) Ik zie twee mogelijke struikelblokken om de Einstein Telescoop opgenomen te krijgen in de ESFRI-Roadmap 2021. De eerste is dat een beperkt aantal landen formeel politieke steun heeft verleend. Het moet gezegd dat het aantal landen dat nu steun verleent groeit. Maar informeel, vooral onder druk van de wetenschappelijke gemeenschap, is er veel meer steun. Het is een project dat steeds meer draagvlak krijgt. Een grotere struikelblok is het zo goed als ontbreken van financiële engagementen. Italië heeft een engagement gedaan zonder weliswaar een bedrag te noemen. Vlaanderen heeft, zoals ik al eerder vermeldde in een vraag om uitleg van de heer Lantmeeters, ook een engagement genomen via de cofinanciering van 2 miljoen euro vanuit de Vlaamse Regering, boven op de 1 miljoen euro die door de vijf Vlaamse universiteiten werd voorzien voor een EFRO-project gelinkt aan de Einstein Telescoop. Dat project werd goedgekeurd op 28 maart 2019 door het EFRO- Comité en heeft als doel de oprichting van een proeflab in Maastricht. Dat project garandeert reeds Vlaamse betrokkenheid en wetenschappelijke en innovatieve return, zelfs als de infrastructuur in Sardinië zou komen. Het proeflab staat in voor het creëren van kennis, knowhow en innovatieve ontwikkelingen in samenwerking met onze bedrijven. Ook Nederland heeft in dat project geïnvesteerd.

De kans dat dit project eerder zwak beoordeeld zal worden door het ESFRI-Forum, en dan voornamelijk omdat het een enorm groot project betreft.

- c) Dit project maakt eigenlijk geen kans als het niet op de ESFRI-Roadmap komt. Voor dergelijk groot project is immers een internationaal kader nodig dat geboden wordt door ESFRI. Wat wel een mogelijke optie is, is dat het dossier, in een meer matuur stadium, op de ESFRI-Roadmap van 2025 zal opgenomen worden.